

Perhevapaat ja työn ja perheen yhteensovittaminen muuttuvassa työelämässä -seminaari 21.5.2024

Työsuojelurahasto
Arbetskyddsfonden
The Finnish Work Environment Fund

Ohjelma

- 13:00 Avaus: tutkimushankkeen, raportin ja kyselyaineiston esittely
- 13:15 Tuloksia: Ketkä isät ja äidit käyttävät perhevapaita ja miksi
- 13:45 Tuloksia: Perhevapaat ja työn ja perheen yhteensovittaminen erilaisissa töissä ja työpaikoilla
- 14:25 Kommenttipuheenvuorot
- 14:45 Sosiaaliturvaministerin tervehdys
- 15:00 Kysymyksiä ja keskustelua
- 15:30 Seminaarin päätös

Työn muuttuvat muodot, perhevapaat ja työn ja perheen yhteensovittaminen -tutkimus

- Toteuttajina Terveysten ja hyvinvoinnin laitos ja Kelan tutkimusyksikkö
- Tutkijaryhmä:

THL	Kela
Johanna Närvi	Anu Kinnunen
Johanna Lammi-Taskula	Miia Saarikallio-Torp
	Anneli Miettinen
- Hankekausi 1/2022–5/2024
- Hanke on saanut rahoitusta Työsuojelurahastolta.

Tutkimuksen tavoitteet

- Tutkimme äitien ja isien työn ja perhe-elämän yhteensovittamista sekä perhevapaiden käyttöä, motiiveja ja esteitä.
- Erityisenä kiinnostuksen kohteena muuttuvan työelämän luomat ehdot vanhempien ratkaisuille.
- Aineistona Perhevapaakysely 2022. Jatkoa perhevapaiden käyttöä kartoittaneille tiedonkeruille vuosina 2001, 2006 ja 2013.
- Tuotamme tietoa vuoden 2022 perhevapaauudistusta edeltäneen perhevapaajärjestelmän käytöstä myös uudistuksen vaikutusten tulevaa arviointia varten.
- Julkaisuja: nyt julkistettava raportti; aiemmin tuloksia THL:n Tutkimuksesta tiiviisti -julkaisuna ja Kelan tutkimusblogissa; tulossa useita tieteellisiä artikkeleita suomeksi ja englanniksi.

Perhevapaajärjestelmä

Ennen vuoden 2022 uudistusta:

- Äitiysvapaa (105 pvää)
- Isyysvapaa (54 pvää)
 - Äitiys- ja vanhempainvapaan aikana (1-18 pvää, 4 jaksossa)
 - Vanhempainvapaan jälkeen (2 jaksossa)
 - Mahdollisuus myöhentää siihen saakka, kunnes lapsi 2 vuotta.
- Vanhempainvapaa (158 pvää)
- Hoitovapaa / kotihoidon tuki (kunnes lapsi täyttää 3 vuotta)

Vuoden 2022 uudistuksen jälkeen:

- Synnyttävän vanhemman raskausraha (40 pvää)
- Vanhempainraha (320 pvää)
 - Molemmille vanhemmille 160 päivän kiintiö
 - Luovutettava osuus 1-63 päivää
 - Yhtä aikaa käytettävissä oleva osuus (1-18 pvää)
 - Mahdollisuus käyttää jaksoissa ja ulottaa vapaiden käyttö, kunnes lapsi täyttää 2 vuotta
- Hoitovapaa / kotihoidon tuki kuten ennen uudistusta

Perhevapaat ja työn ja perheen yhteensovittaminen muuttuvassa työelämässä

- 1 Muuttuvat perhevapaat, moninainen työelämä – lähtökohtia pienten lasten vanhempien työn ja perheen yhteensovittamiselle
- 2 Perhevapaakysely 2022: tutkimuksen toteutus ja aineisto
- 3 Isien perhevapaiden käyttö
- 4 Äitien kotihoidon tuen käyttö
- 5 Neuvottelu lapsen hoivan jakamisesta
- 6 Vanhempien työmarkkina-asema, työn laatu ja perhevapaiden käyttö
- 7 Yhden vanhemman kotitaloudet ja perhevapaat
- 8 Suhtautuminen perhevapaaseen työpaikalla ja perhevapaan seuraukset
- 9 Työelämän ja perhe-elämän yhteensovittaminen
- 10 Perhevapaiden sukupuolistuneita ratkaisuja ja perinteisen työnjaon murtumia

Perhevapaakyselyn 2022 aineisto

- Kohdejoukkona 1–2 -vuotiaiden lasten vanhemmat.
- Aineisto kerättiin touko-kesäkuussa 2022 sähköisenä verkkokyselyä Kelan Äitiyspakkaus- ja perhevapaakyselyn yhteydessä.
- Otos: Äitiysrahaa saaneet äidit ja isyys/vanhempainrahaa saaneet isät/lapsen toiset vanhemmat.
- Äidit ja isät ovat käyttäneet vanhan perhevapaajärjestelmän mukaisia perhevapaita.
- Otokoko (vastausaste, vastaajien määrä):
 - äidit 5 050 (36 %, N=1 824),
 - isät / toiset vanhemmat 7 500 (22 %, N=1 524),
 - erillisotos yksinhuoltajat 2 500 (24 %, N=609).

Ketkä isät käyttävät perhevapaita ja miksi?

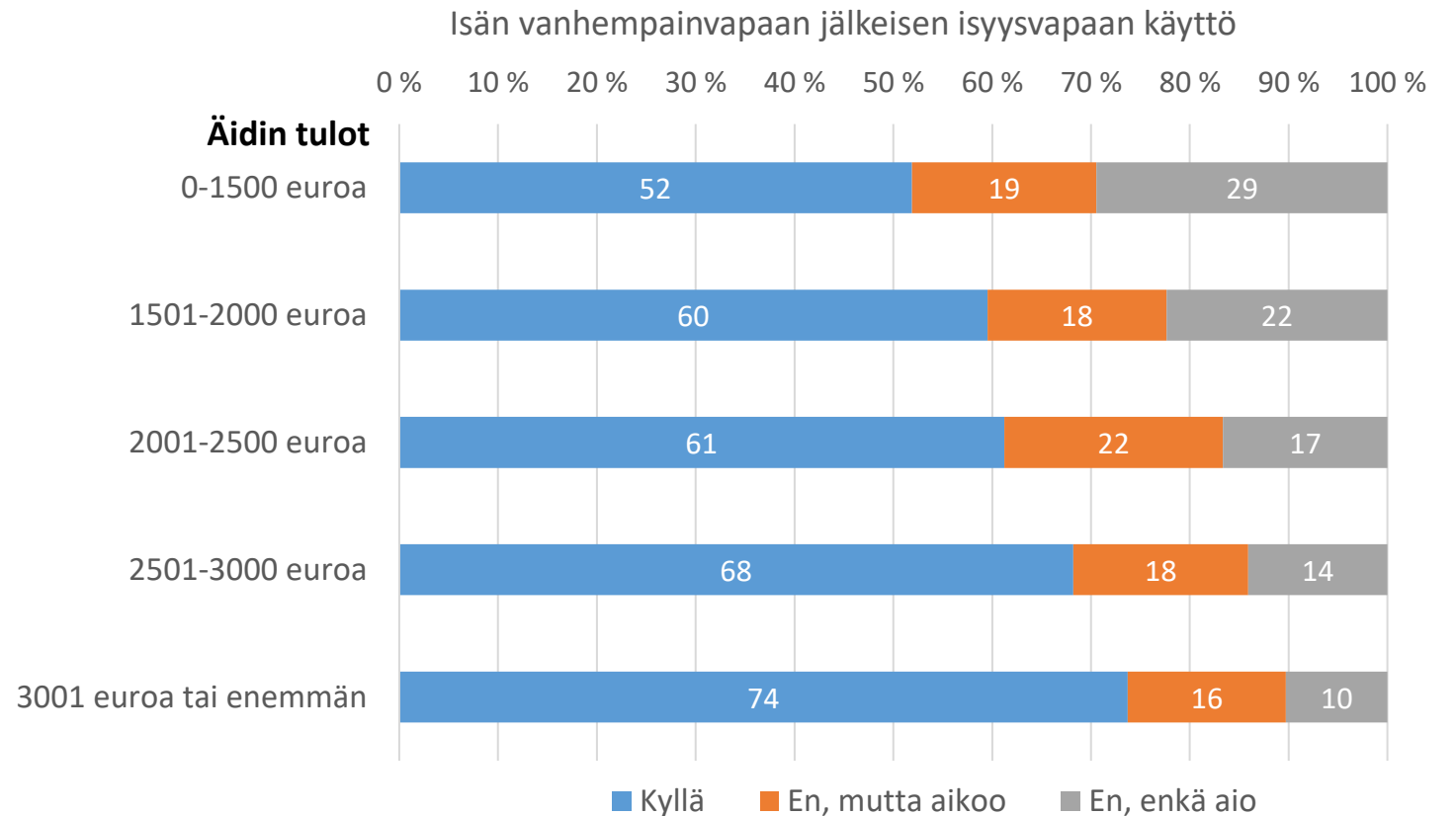
Miia Saarikallio-Torp, Kelan tutkimusyksikkö

Isän vapaiden käytössä merkittäviä sosioekonomisia eroja

- Vaikka etenkin vuoden 2013 perhevapaauudistus lisäsi isien vanhempainvapaan jälkeisen isyysvapaan käyttöä merkittävästi ja uudistuksen jälkeen aiempaa monipuolisempi joukko isiä käytti isyysvapaata, osa isistä jättää kaikki vapaat käyttämättä (Carnicelli ym., tulossa; Räsänen ym., 2022; Saarikallio-Torp & Miettinen, 2021).
- Perhevapaakyselyn 2022 mukaan valtaosa isistä (60 %) oli käyttänyt vanhempainvapaan jälkeistä isyysvapaata.
- Isät käyttivät yleisesti heille kiintiöityjä vapaita, mutta muiden vapaiden osalta äiti yhä ensisijainen vapaan käyttäjä.
- Isien perhevapaiden käytössä havaittavissa sosioekonominen eriytyminen.
 - Isien vapaiden käyttö on selvästi yleisempää korkeasti koulutettujen isien keskuudessa vapaalajista riippumatta. He myös käyttävät vapaita pidempään.

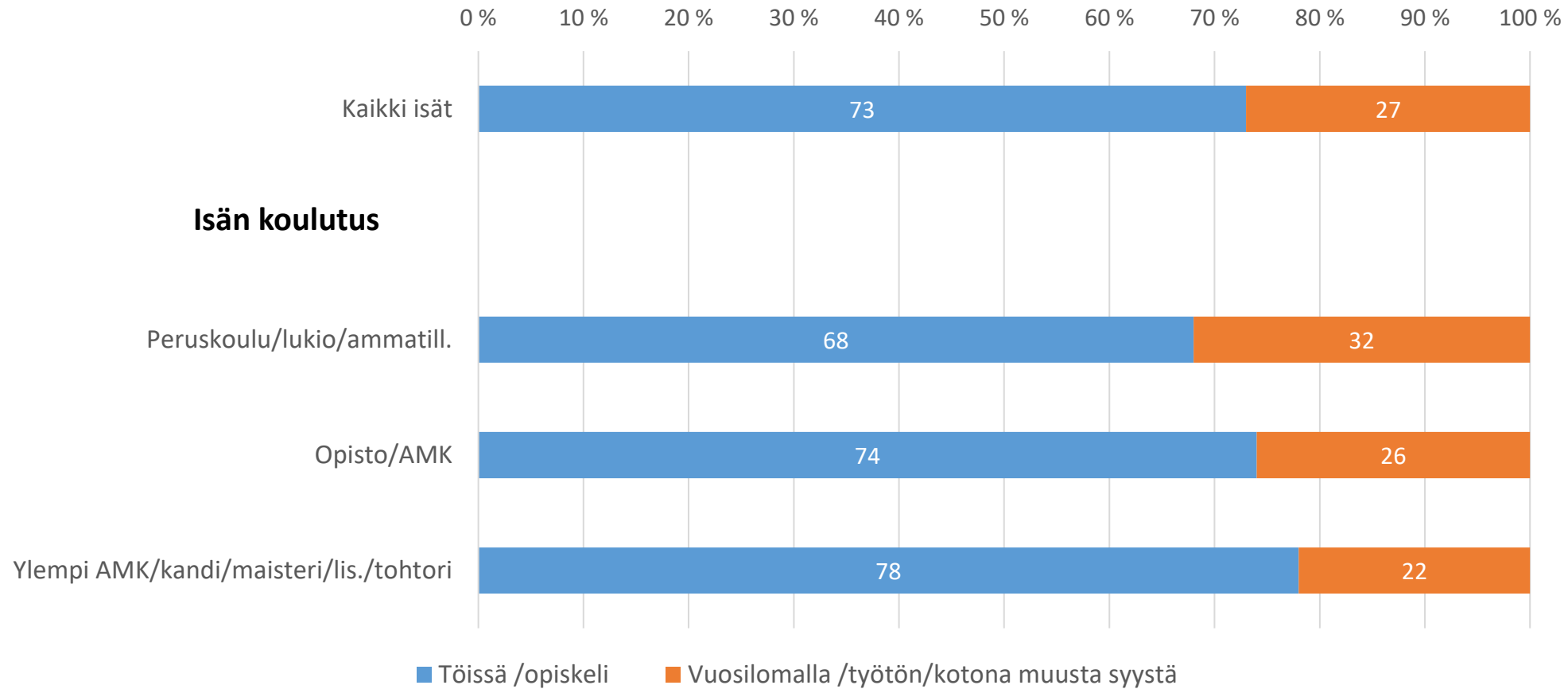
Äidin sosioekonominen asema määrittää isän vapaiden käyttöä

- Mitä suurituloisempi ja korkeammin koulutettu äiti on, sitä useammin ja sitä pidempään isä käyttää isälle korvamerkittyjä vapaita.
 - Äidin tulotaso vahvempi määrittäjä kuin isän tulotaso.
- Äidin sosioekonominen asema määrittää myös isän vanhempainvapaan ja kotihoidon tuen käyttöä.

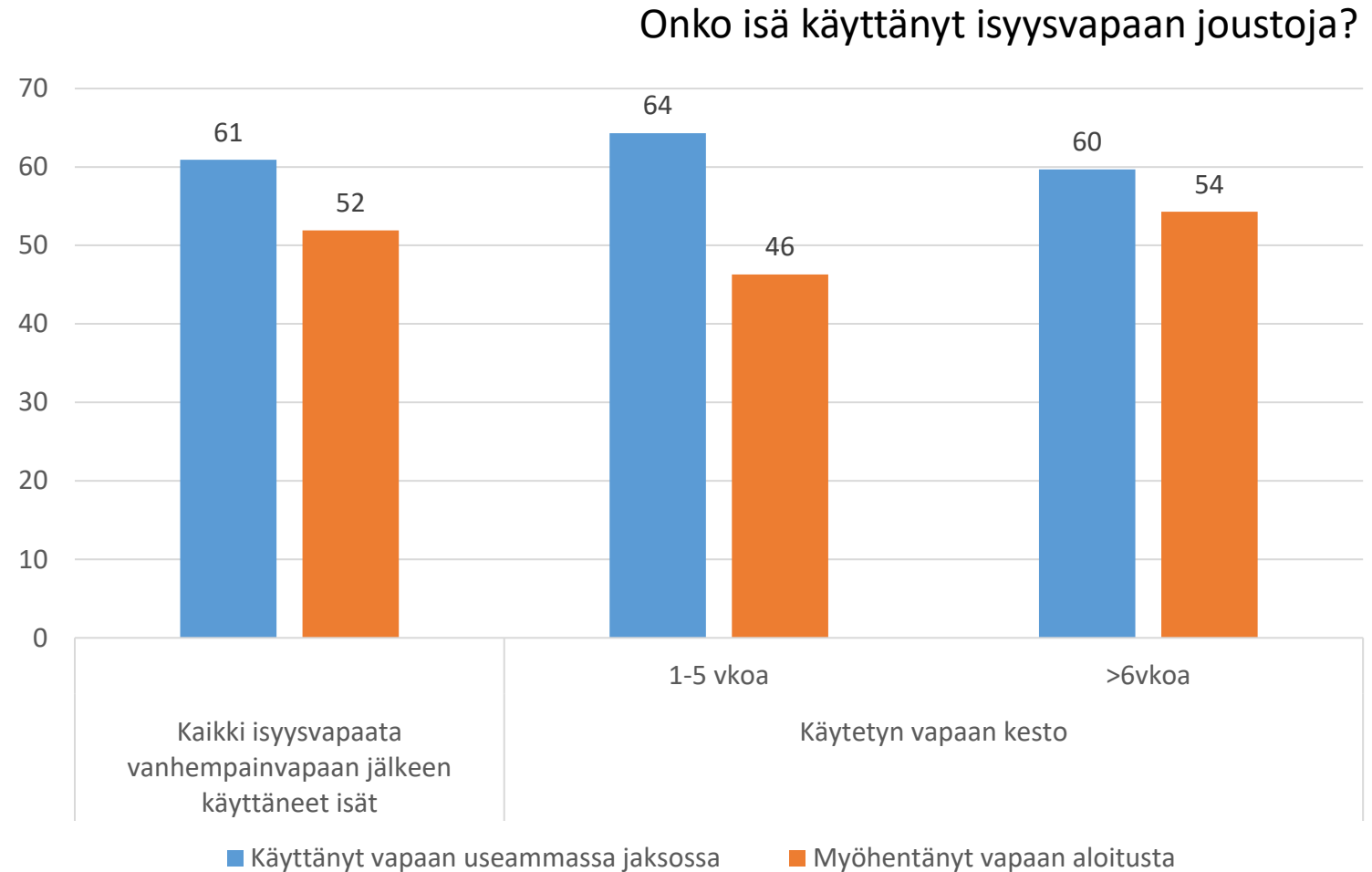
Valtaosa äideistä työssä isän ollessa vanhempainvapaan jälkeisellä isyysvapaalla

- Muutos vuoden 2013 kyselyyn
- Aiemmin äidit olivat yleisemmin vuosilomalla tai muutoin kotona isän ollessa kiintiövapaallaan.

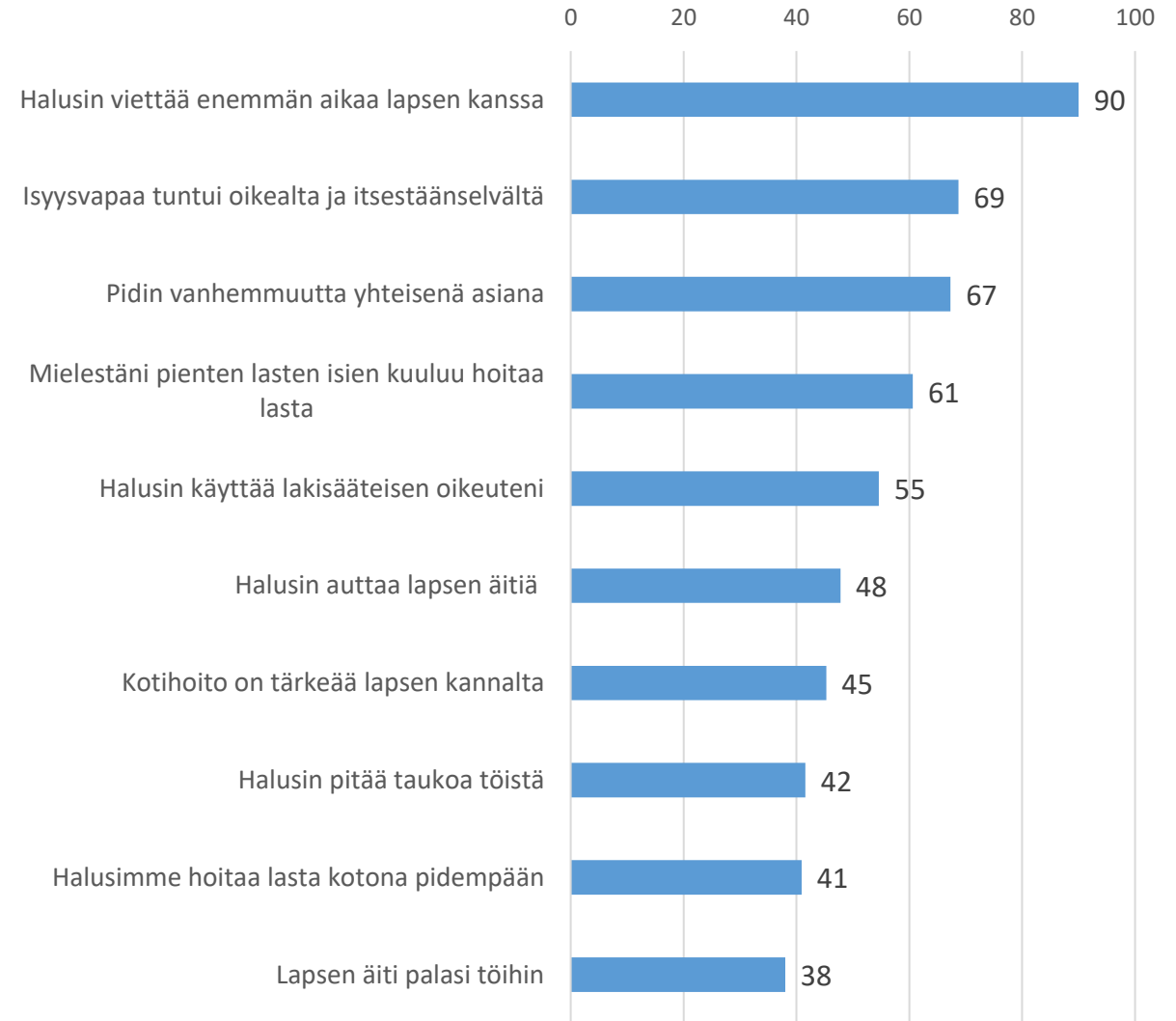
Isät hyödyntävät vanhempainvapaiden joustoja

- Vanhempainvapaiden joustoja käytetään melko laajasti.
- Joustojen käytössä ei havaittu sosioekonomisen aseman mukaisia eroja.

Isät kokevat kiintiövapaan käytön itsestäänselväksi

- Isäkiintiön käytön taustalla useimmiten halu viettää aikaa lapsen kanssa sekä se, että vanhemmuus koetaan yhteiseksi asiaksi.
- Merkittävä osa isistä kokee kiintiövapaan käytön oikeaksi ja itsestäänselväksi.
 - Kiintiön käytöstä muodostumassa normi?
- Yleisimmät perustelut korostuvat isillä, jotka ovat olleet isyysvapaalla >6 viikkoa sekä suurituloisilla isillä.

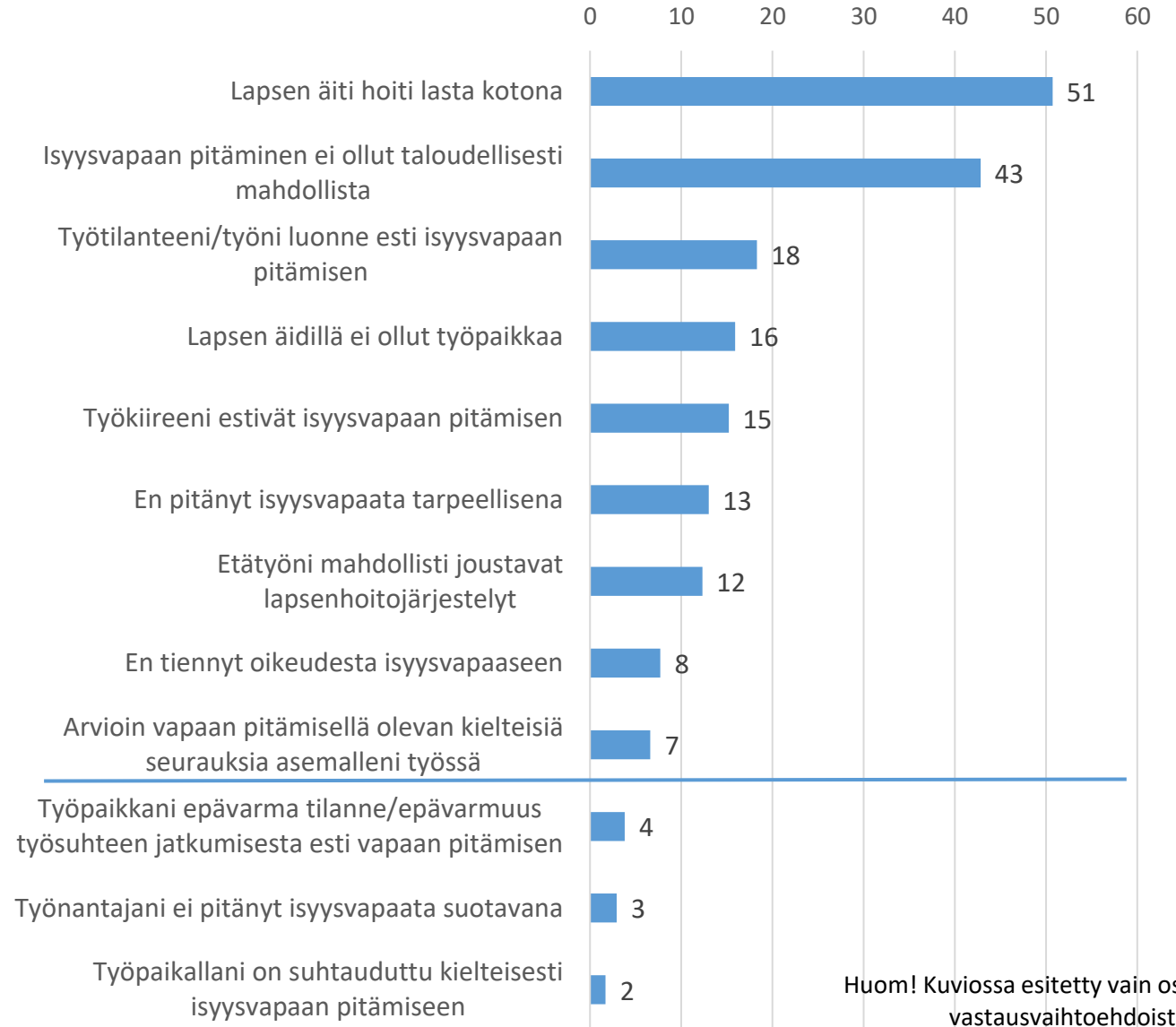

Huom! Kuviossa esitetty vain osa vastausvaihtoehdoista.

Isyysvapaan esteenä usein äidin hoivan ensisijaisuus

- Runsas puolet isistä mainitsi isäkiintiön käytön esteenä sen, että äiti hoiti lasta kotona (kotihoivon tuen turvin).
- Toiseksi yleisin syy taloudellinen mahdottomuus.
 - Vuoden 2013 kyselyssä yleisin syy.
- Työhön liittyvät tekijät, kuten epävarmuus työsuhteen jatkumisesta tai kielteinen suhtautuminen vapaan pitämiseen aiempaa jonkin verran vähäisemmässä roolissa.
- 16 % perusteli vapaan käyttämättä jättämistä sillä, että äidillä ei ollut työpaikkaa.

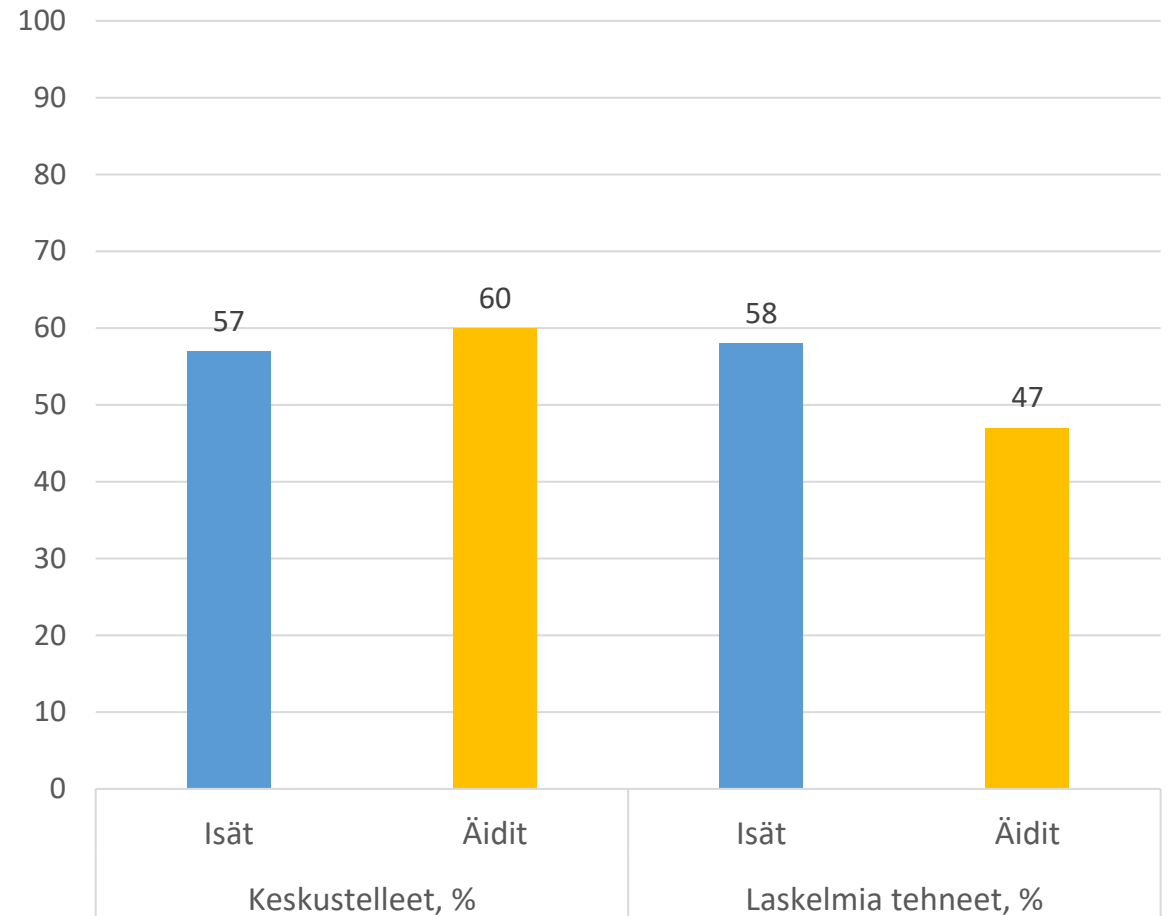
Yleisimmät syyt isyysvapaan (vanhempainvapaan jälkeen) käyttämättä jättämiselle

Huom! Kuviossa esitetty vain osa vastausvaihtoehdoista.

Neuvottelu perhevapaiden jakamisesta vanhempien kesken

- Noin 60 % vanhemmista kertoi keskustelleensa vapaiden jakamisesta.
 - Korkeasti koulutetut ja suurituloiset sekä esikoislasten vanhemmat muita yleisemmin.
- Laskelmia perhevapaiden taloudellisista vaikutuksista kertoo tehneensä 58 % isistä ja 47 % äideistä.
- Keskustelua käydään tai laskelmia tehdään sitä useammin, mitä enemmän isä on käyttänyt ansiosidonnaisia vapaita ja mitä vähemmän ja lyhyemmän aikaa äiti on käyttänyt kotihoidon tukea.
- Erityisen harvoin perhevapaista keskustellaan (43 %) tai tehdään laskelmia (31 %), jos isä ei ole käyttänyt mitään perhevapaita.

Ketkä äidit käyttävät perhevapaita ja miksi?

Anneli Miettinen, Kelan tutkimusyksikkö

Valtaosa äideistä käyttää kotihoidon tukea

- Valtaosa äideistä käyttää kotihoidon tukea vähintään jokin aikaa. Lyhyet kotihoidon tuen jaksot ovat yleistyneet ja pitkät (>12 kk) jaksot ovat tulleet harvinaisemmiksi. (Miettinen & Saarikallio-Torp, 2023)
- Sosioekonomiset erot äitien välillä vähäisempiä sen suhteen, käyttääkö äiti kotihoidon tukea vai ei, mutta suurempia sen suhteen, kuinka pitkään äiti käyttää kotihoidon tukea.
- Perhevapaakyselyssä 2022 noin 80 % äideistä oli käyttänyt tai aikeissa käyttää kotihoidon tukea.
- 32 % tukea käyttävistä äideistä oli käyttänyt tai suunnitteli käyttävänsä sitä yli vuoden.

Äidit kotihoidon tuella

Ketkä käyttävät kotihoidon tukea muita yleisemmin:

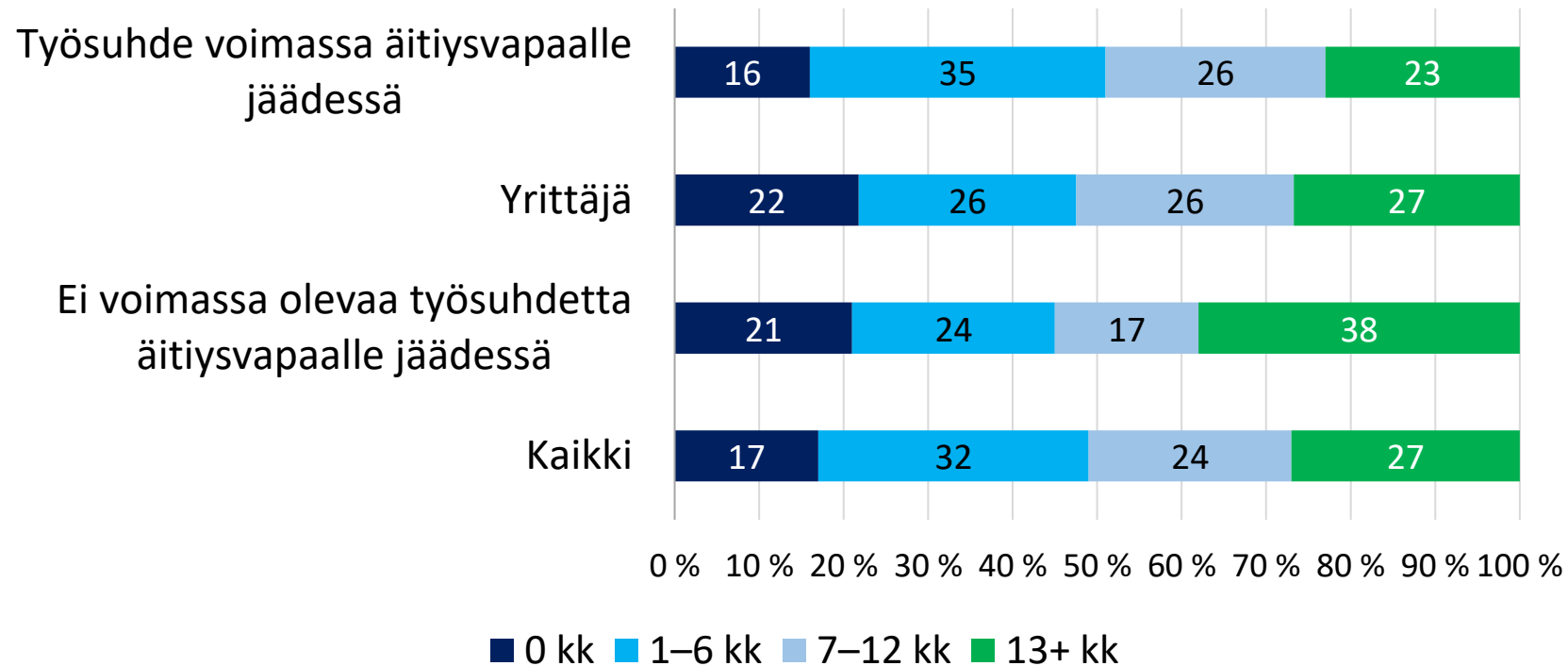
- Perusasteen, keskiasteen tai alemman korkea-asteen koulutuksen saaneet
- Työntekijä-ammateissa toimivat
- Toisen vanhemman tulot keskitasoa tai hyvät
- Erot äitien välillä kuitenkin verraten pieniä

Ketkä käyttävät muita yleisemmin kotihoidon tukea yli 12 kk:

- Iältään vanhemmat äidit
- Monilapsiset äidit
- Korkeintaan keskiasteen koulutuksen saaneet
- Työttömänä tai kotona aiempaa lasta hoitamassa olleet äidit
- Pienituloiset äidit
- Yrittäjänä toimineet äidit
- Väestöryhmittäiset erot suurempia kuin sen suhteen, käyttikö äiti kotihoidon tukea vai ei

Heikommassa työmarkkina-asemassa olevat äidit käyttävät kotihoidon tukea muita pidempään

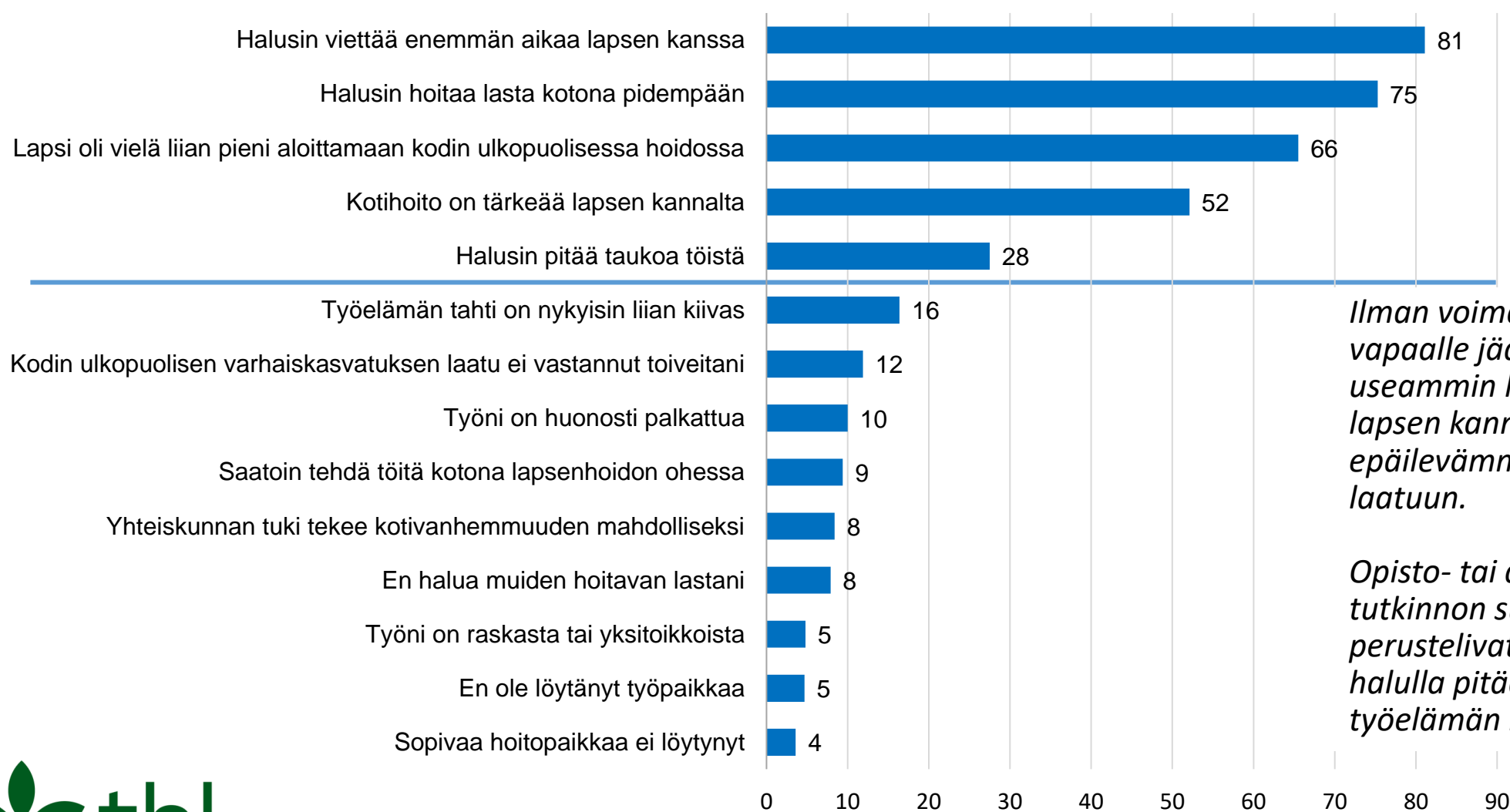
Äidin työtilanne äitiysvapaan alkaessa

Ei voimassa olevaa työsuhdetta –ryhmässä yli vuoden kh-tukea käyttäneiden osuudet:

*Opiskelijat 23 %
Työttömät 40 %
Muu 63 %
(valtaosa 'Muu'-ryhmän äideistä hoitamassa kotona aiemmin syntynyttä lasta)*

Lapsilähtöiset syyt ja lasten hoivan ihanteet äitien kotihoidon tuen käytön taustalla

Huom. Kuviossa ei ole esitetty kaikkia valittavina olleita vastausvaihtoehtoja.

Ilman voimassa olevaa työsuhdetta vapaalle jääneet äidit pitivät muita useammin kotihoitoa tärkeänä lapsen kannalta ja suhtautuivat epäilevämmiin varhaiskasvatuksen laatuun.

Opisto- tai ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneet äidit perustelivat muita useammin halulla pitää taukoa töistä tai työelämän kiivaalla tahdilla.

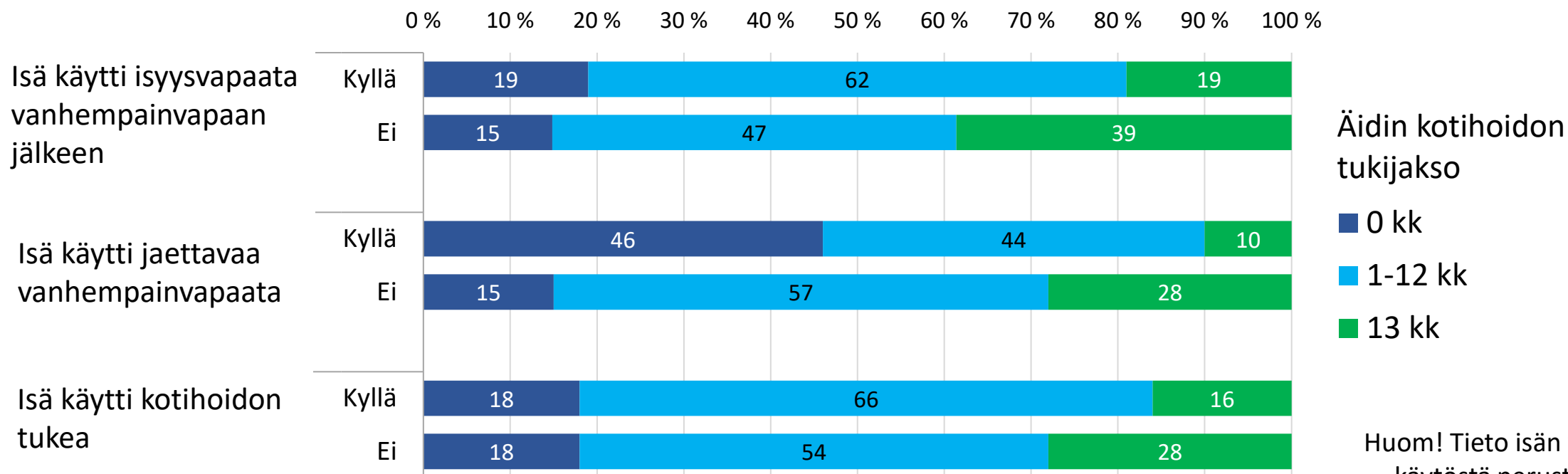
Toimeentulon ongelmat tärkein syy äideillä olla käyttämättä kotihoidon tukea

16 % kyselyyn vastanneista äideistä ei ollut käyttänyt eikä aikonut käyttää kotihoidon tukea.

- Tavallisin perustelu tuen käyttämättä jättämiselle oli, ettei tuen käyttäminen ollut taloudellisesti mahdollista (57%).
- Toinen vanhempi kotona hoitamassa lasta (22%).
- Työhön liittyvät tekijät ovat äideille vähemmän merkityksellisiä (kaikki/työsuhde voimassa äitiysvapaan alkaessa):
 - vapaan pitämisellä kielteisiä seurauksia työuraan tai asemaan työssä (7% / 9%)
 - työtilanne tai työn luonne esti (7% / 8%)
 - työkiireet estivät (4% / 6%)
 - epävarmuus työsuhteen jatkumisesta (3 % / 3%)
 - työpaikan tai työnantajan kielteinen suhtautuminen (1% / 1%)

Isän perhevapaiden käyttö heijastuu äitien kotihoiton tuen käyttöön

Isän perhevapaa ja äidin kotihoiton tuen käyttö

Huom! Tieto isän vapaiden käytöstä perustuu äitien vastauksiin.

Perhevapaat erilaisissa töissä ja suhtautuminen vapaisiin työpaikoilla

Johanna Närvi, THL & Johanna Lammi-Taskula, THL

Perhevapaat ja työn ja perheen yhteensovittaminen muuttuvassa työelämässä -seminaari 21.5.2024

Perhevapaiden kestossa eroja erilaisilla työpaikoilla

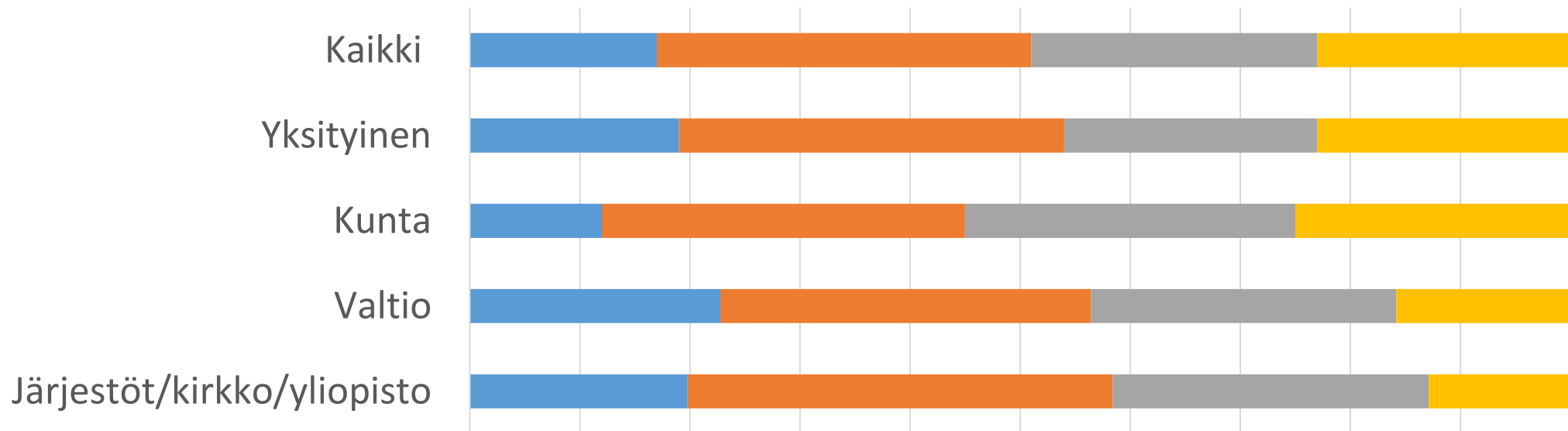
- Äidit (ja isät) käyttivät kotihoidon tukea yleisemmin ja pidempään
 - Kuntasektorilla
 - Naisenemmistöisillä työpaikoilla
 - Sosiaali-, terveys- ja opetusaloilla.
- Vanhempainvapaan jälkeistä isyysvapaata käyttäneet isät pitivät myös kuntasektorilla ja yllä mainituilla aloilla hieman pidempiä jaksoja kiintiövapaataan.

Kuntasektorilla äidit pisimpään kotihoidon tuella, valtiolla yleisintä käyttää vain vanhempainvapaata

Äiti kotihoidon tuella

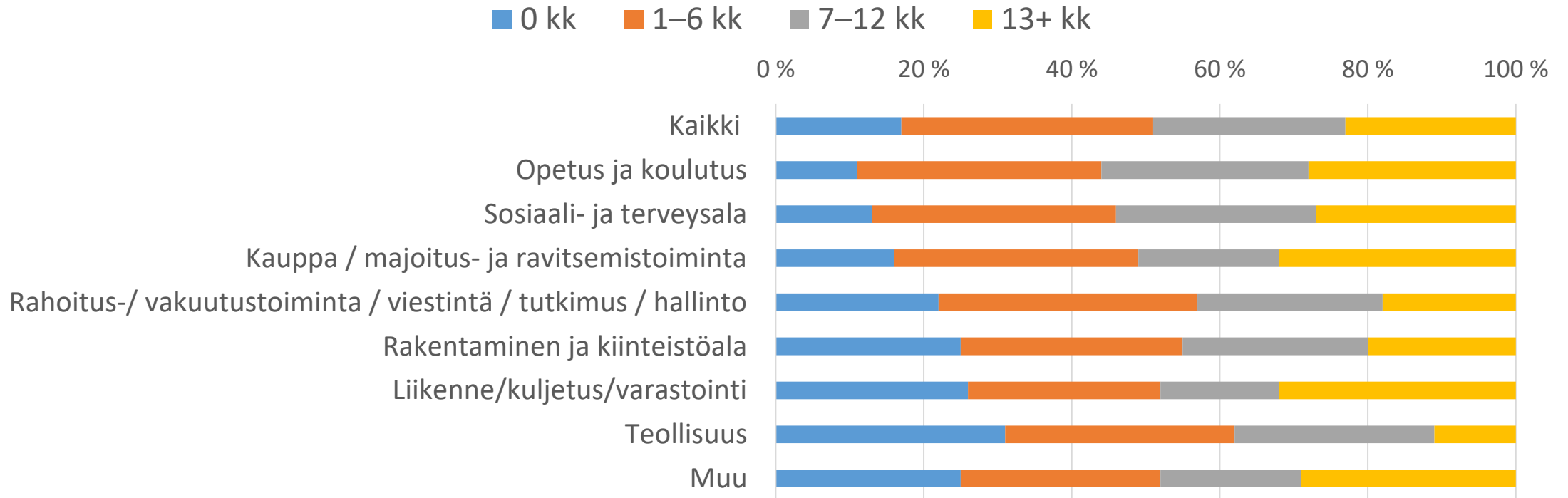
0 kk 1–6 kk 7–12 kk 13+ kk

0 % 10 % 20 % 30 % 40 % 50 % 60 % 70 % 80 % 90 % 100 %

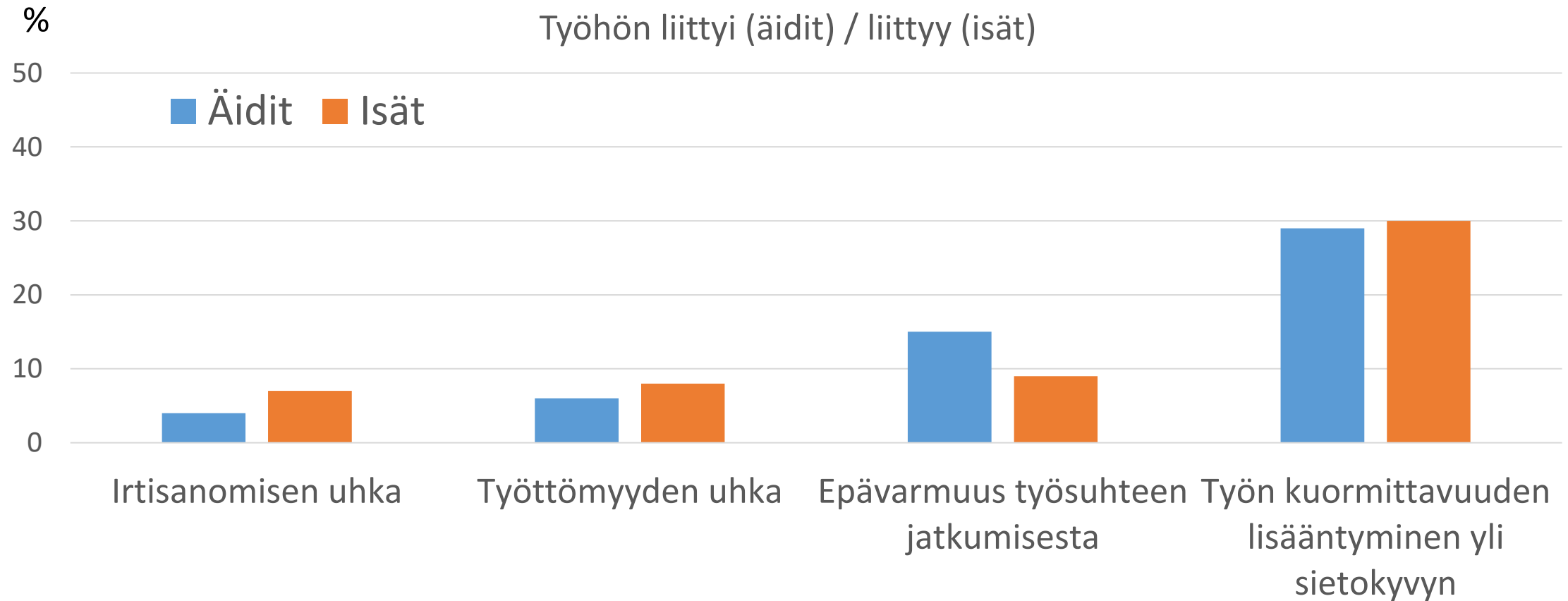

Toimialakohtaisia eroja äitien kotihoidon tuen käytössä – opetus- ja sotealoilla pidempiä kausia

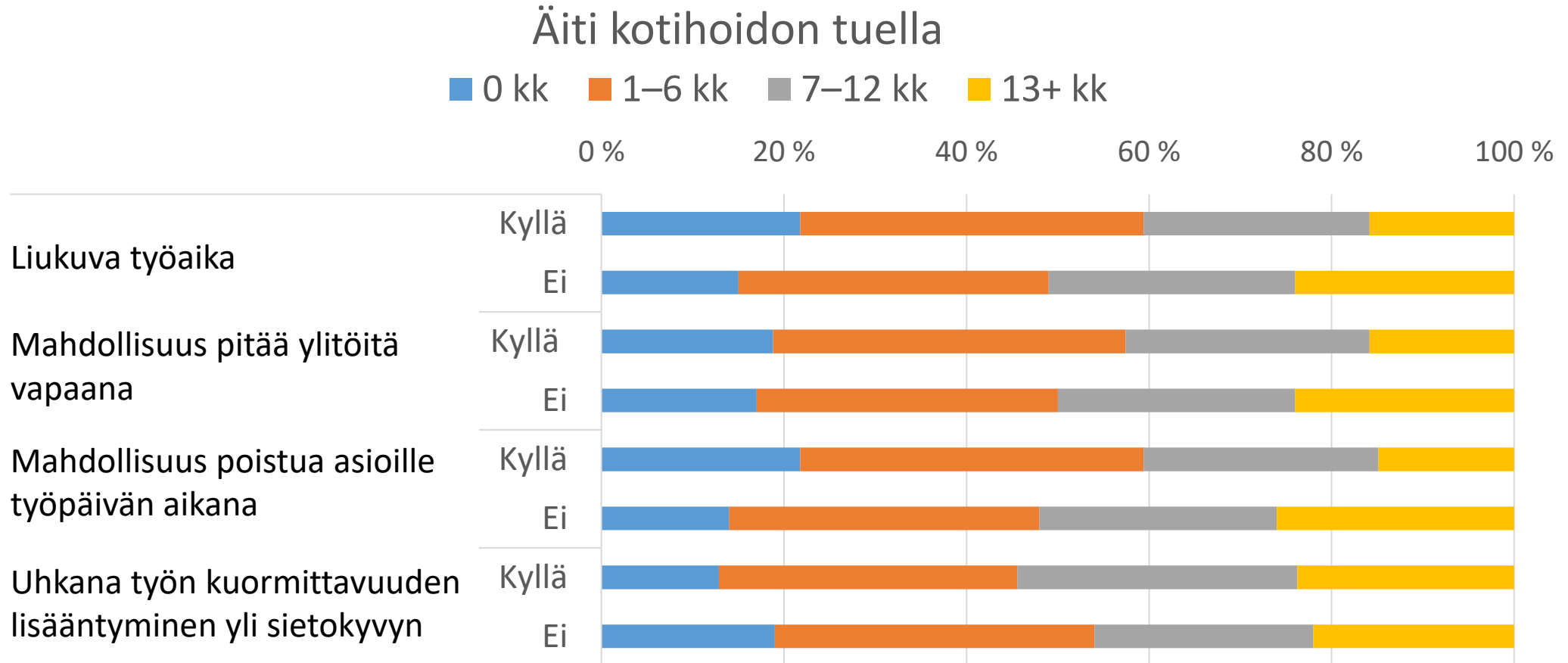
Äiti kotihoidon tuella

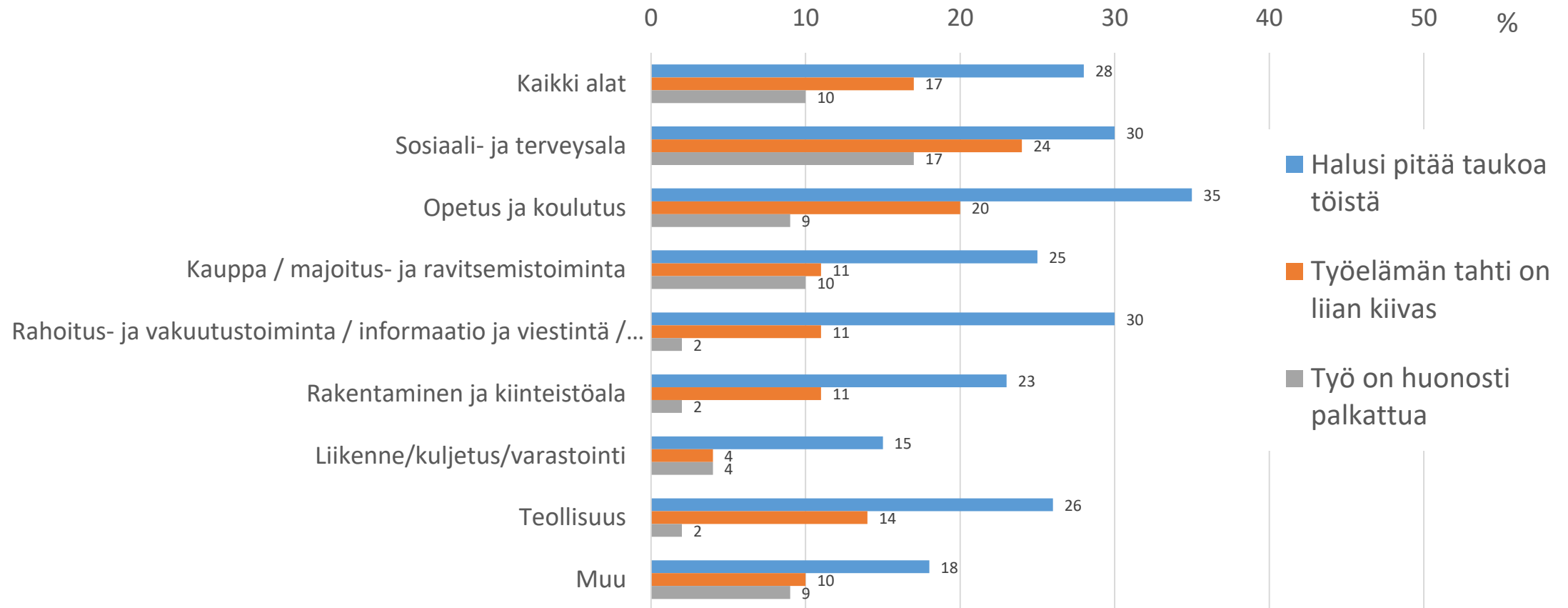
Lähes kolmannes vanhemmista kuormittuneita työstään – yleisempää opetus- ja sotealoilla

Työn joustavuus vetää äitejä nopeammin työhön, kuormittavuus työntää pidemmäksi aikaa kotiin?

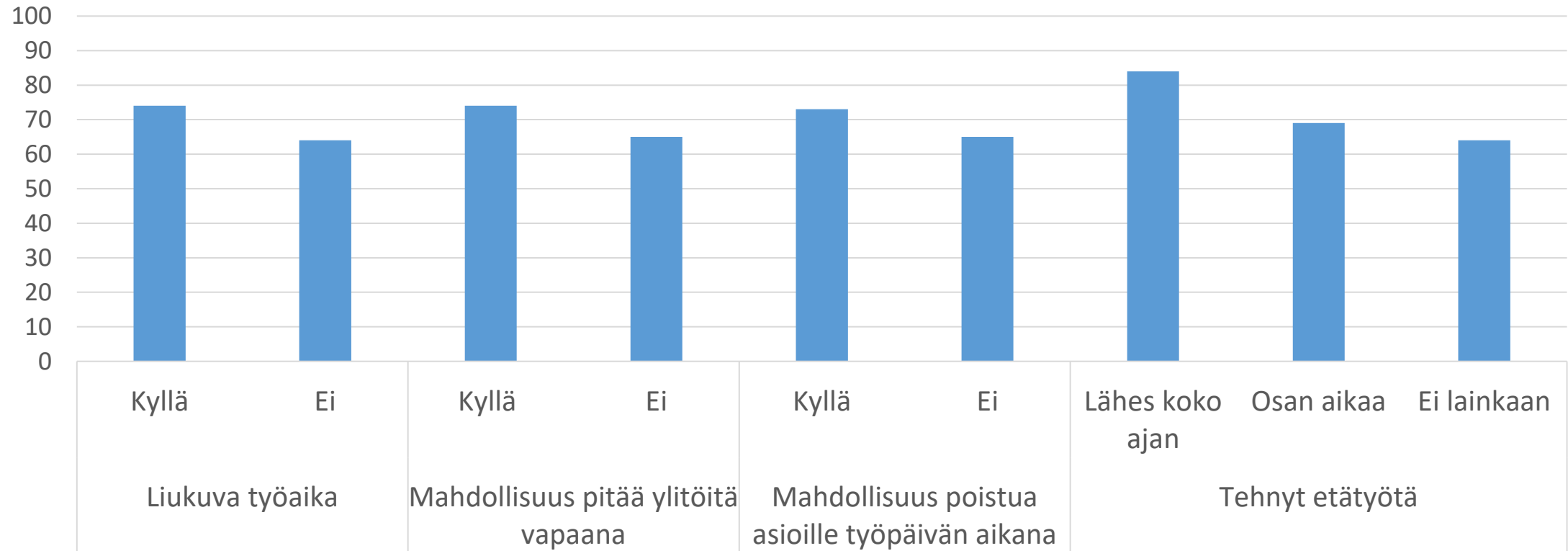

Sote- ja opetusaloilla työtahti näkyy myös äitien kotihoidon tuen käytön perusteluissa

Isillä työn joustot yhdistyvät pidempiin isyysvapaajaksoihin

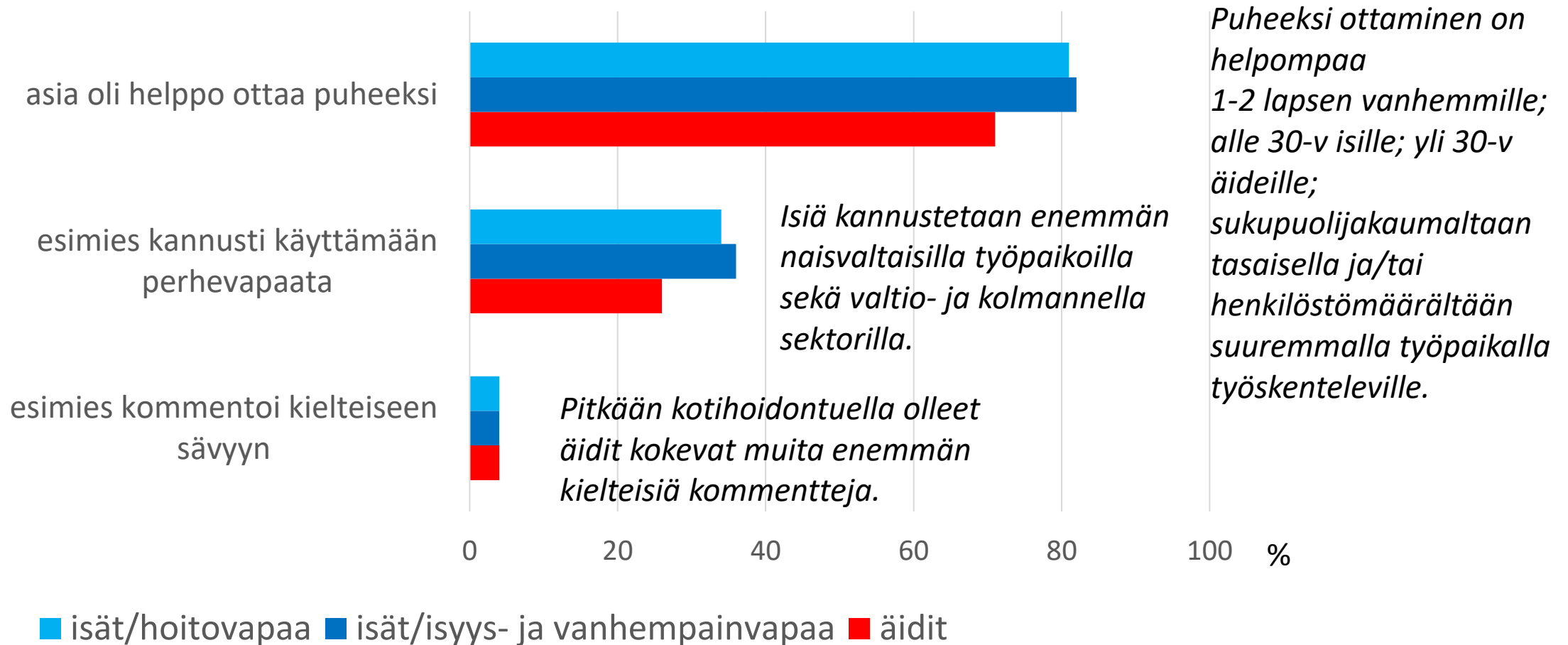
Isä vanhempainvapaan jälkeen isyysvapaalla vähintään 6 viikkoa

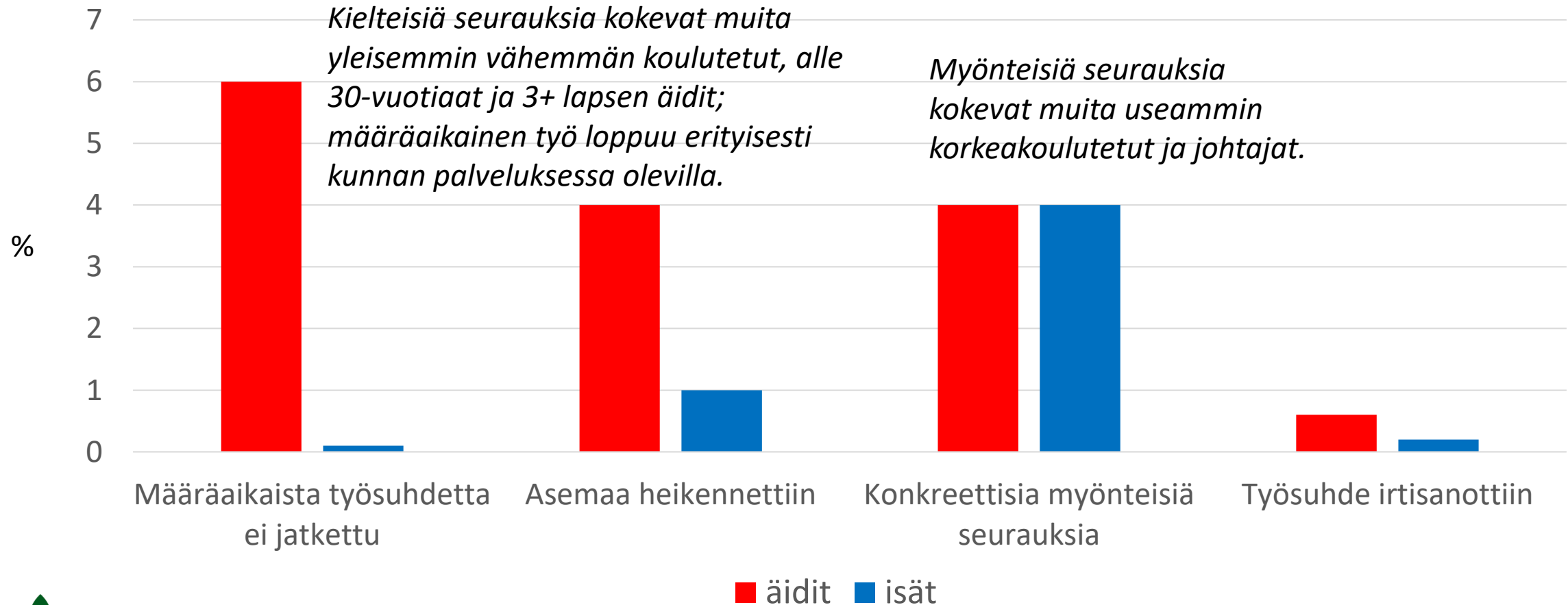
Työttömyyskokemukset esteenä sekä äitien että isien (pidemmille) perhevapaille

- Työttömänä useamman kerran olleet äidit jättivät yleisemmin kotihoidon tuen käyttämättä.
- Työttömänä useamman kerran olleet tai työttömyyden uhkaa kokevat isät puolestaan pitivät isyysvapaata vanhempainvapaan jälkeen muita lyhyemmän jakson.

Isien (lyhyisiin) perhevapaisiin suhtaudutaan työpaikalla myönteisemmin kuin äitien (pitkiin) vapaisiin.

Perhevapaista koituu melko vähän kielteisiä seurauksia, äideille isiä enemmän (mutta vähemmän kuin 10 vuotta sitten)

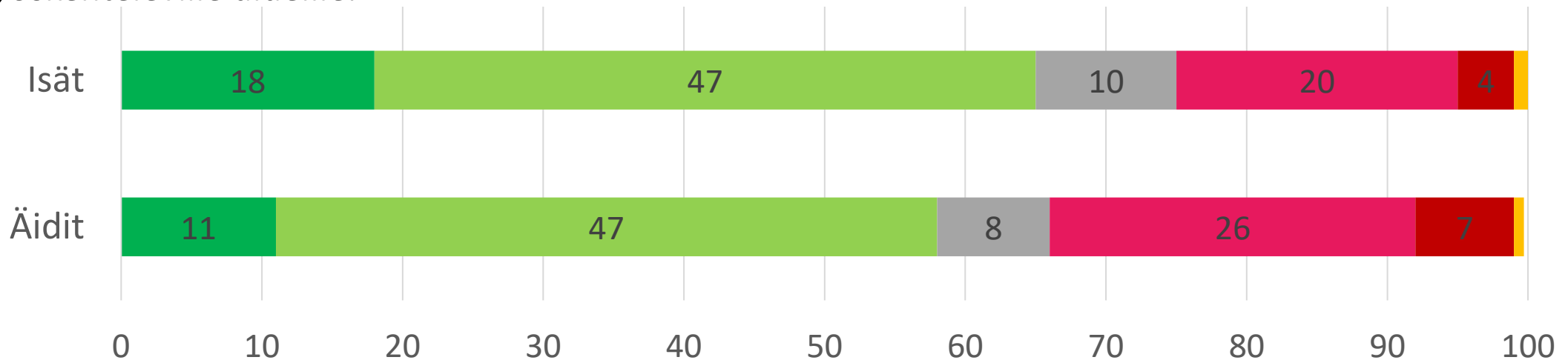
Työn ja perheen yhteensovittaminen perhevapaaan jälkeen

Johanna Lammi-Taskula, THL

Työn/opiskelun ja perheen yhteensovittaminen on isille hieman helpompaa kuin äideille

Yhteensovittaminen on helpompaa alle 30-vuotiaille vanhemmille; johtavassa asemassa oleville isille; miesvaltaisilla työpaikoilla työskenteleville äideille.

Yhteensovittaminen on hankalampaa vuorotyötä tekeville vanhemmille; kunnan palveluksessa työskenteleville äideille; korkeasti koulutetuille isille.

■ täysin samaa mieltä

■ osittain samaa mieltä

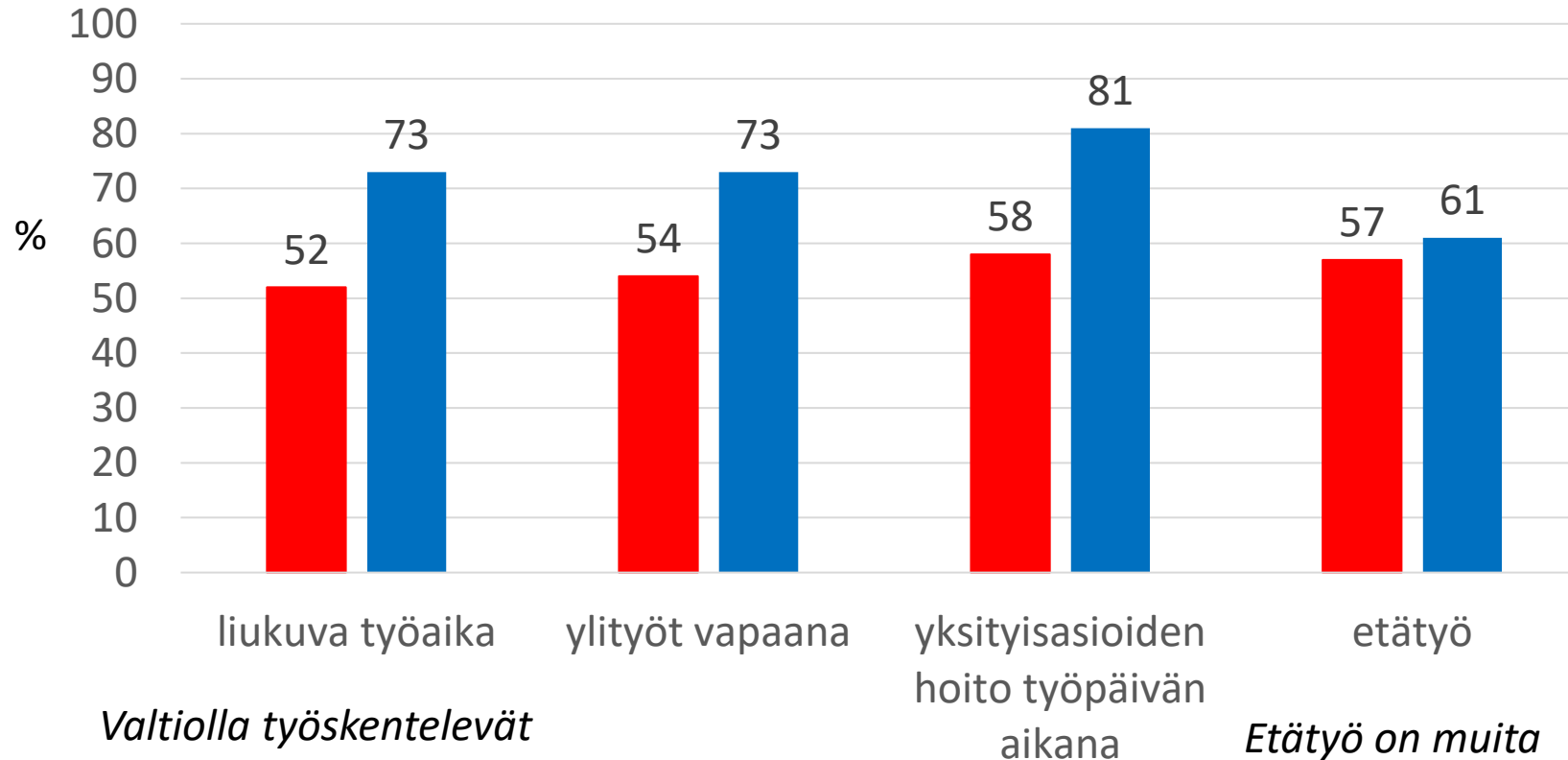
■ ei samaa eikä eri mieltä

■ osittain eri mieltä

■ täysin eri mieltä

■ ei koske minua

Isillä on työssäkäyviä äitejä enemmän mahdollisuuksia työajan joustoihin

Valtiolla työskentelevät pystyvät muita yleisemmin vaihtamaan ylityöt vapaaksi.

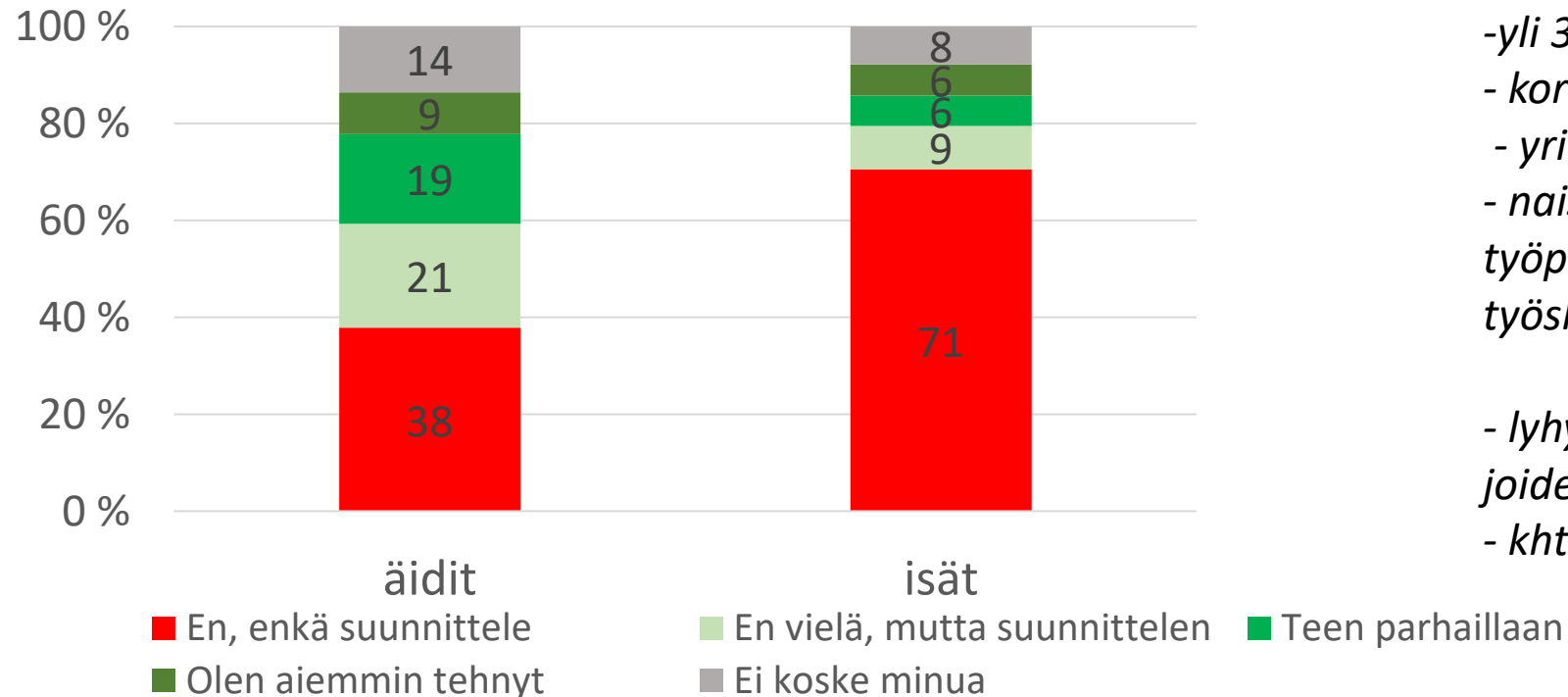
■ äidit ■ isät

Etätyö on muita harvemmille mahdollista kunnan palveluksessa työskentelevillä.

Korkeasti koulutetuilla, toimihenkilöillä ja johtajilla on enemmän joustoja käytettävissä kuin työntekijäasemassa olevilla.

Alle 30-vuotiailla, vuorotyötä tekevillä ja kunnissa sekä naisvaltaisilla työpaikoilla työskentelevillä on muita vähemmän mahdollisuuksia joustoihin.

Työajan lyhentäminen lapsen hoidon järjestämiseksi on äideillä yleisempää kuin isillä

- Työaika lyhentävät muita useammin*
- yli 30-vuotiaat
 - korkeammin koulutetut
 - yrittäjät
 - naisvaltaisella työpaikalla; pienissä työpaikoissa; sote-alalla työskentelevät vanhemmat.
 - lyhyen kht-kauden pitäneet äidit, joiden puoliso käytti isäkiintiötä
 - kht:a käyttäneet isät.

Lyhennetyt työajan yleisimpiä esteitä ovat vähemmän koulutetuilla ja työntekijäasemassa olevilla perheen talous; yrittäjillä sekä ylemmillä toimihenkilöillä ja johtajilla työpaineet.

Yhteenvetoa 1

- Isälle kiintiöidyn vapaan käytöstä on ennen viimeisintä perhevapaauudistusta tullut tavanomaisempaa, ja isien itsenäinen lapsenhoitovastuu on yleistynyt.
 - Mutta vapaan käytössä yhä väestöryhmien välisiä eroja; käyttö keskittynyt paremmassa sosioekonomisessa asemassa oleviin. Etenkin äidin sosioekonominen asema keskeinen.
- Äitien kotihoidon tuen käyttö yleistä, mutta kausien kestossa merkittäviä väestöryhmien välisiä eroja. Pidemmät tukijaksot yleisempiä heikossa työmarkkina-asemassa olevien äitien keskuudessa.
- Isien ja äitien perhevapaaratkaisut kietoutuvat toisiinsa. Äidin hoivan ensisijaisuus yhä myös isien vapaiden käytön esteenä.

Yhteenvedoa 2

- Työelämän muutokset heijastuvat perhevapaiden käyttöön:
 - Työpaikoilla suhtautuminen on pääosin myönteistä,
 - mutta työn kuormittavuus, epävarmuus ja yleistyvät joustot näkyvät eri tavoin vanhempien mahdollisuuksissa käyttää vapaita.
 - Isille kiintiöidyn vapaan käytölle työhön liittyvillä tekijöillä aiempaa vähemmän merkitystä.
- Perhevapaiden jälkeen työn ja perheen yhteensovittaminen hankalampaa äideille kuin isille; työpaikkojen joustot ja työajan lyhentämisen mahdollisuudet eriytyvät sukupuolen ja työmarkkina-aseman mukaan.
- Tulokset antavat välineitä arvioida uuden perhevapaajärjestelmän seurauksia vanhempien ratkaisuille; suunnitteilla kysely uuden järjestelmän käytöstä.

Julkaisu:

Perhevapaat ja työn ja perheen yhteensovittaminen muuttuvassa työelämässä

Kinnunen, A., Lammi-Taskula, J., Miettinen, A., Närvi, J. & Saarikallio-Torp, M. (toim).
Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 165. Kela.

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-284-192-6>

Hankesivut:

www.thl.fi/perhevapaatutkimus

[Perhevapaakysely 2022 | Kelan Tietotarjotin](#)

Yhteystiedot:

Johanna Närvi, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, etunimi.sukunimi@thl.fi

Miia Saarikallio-Torp, Kelan tutkimusyksikkö, etunimi.sukunimi@kela.fi

Johanna Lammi-Taskula, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, etunimi.sukunimi@thl.fi

Anneli Miettinen, Kelan tutkimusyksikkö, etunimi.sukunimi@kela.fi

